

De realiteit van televisie*

P. NIKKEN EN A.L. PEETERS
*Vakgroep Sociale en Organisatie-
Psychologie
Rijksuniversiteit Utrecht*

Samenvatting

Kleuters en kinderen uit de tweede klas kregen Sesamstraatfragmenten te zien en beantwoordden vervolgens vragen over de echtheid van televisie. Factor-analyse wees uit dat er drie dimensies zijn: 1. 'Sesamstraat bestaat echt', 2. 'televisiefiguren kunnen ons zien en horen', en 3. 'wat je ziet zit in het toestel'. Oudere kinderen geloofden minder in de echtheid van televisie; dit gold voor alle dimensies. Kinderen uit een laag sociaal-economisch milieu geloofden eerder dat televisiefiguren ons kunnen zien en horen. Kinderen die minder begrip hebben van video en kinderen die met anderen naar Sesamstraat kijken geloven meer in de echtheid van televisie, maar dit kunnen leeftijdeffecten zijn.

1 Inleiding

Jonge kinderen maken weinig onderscheid tussen reële en irreële dingen op televisie en zien de televisie eerder als onderdeel van de werkelijkheid dan als een weergave daarvan. Levelt (1981), Nikken (1984) en Van der Voort (1982) geven een overzicht van het onderzoek naar realiteitsperceptie bij kinderen.

Realiteitsperceptie is onderzocht als intervenueerbare variabele; wanneer de televisie als meer echt gezien wordt zou zij meer invloed hebben op gedrag, kennis en attitudes. Daarnaast is realiteitsperceptie als proces onderzocht. Hawkins (1977) trachtte door factor-analyse vast te stellen op welke aspecten

ten kinderen letten bij het beoordelen van de realiteitswaarde. Kinderen van vier tot twaalf jaar kregen vragen over specifieke politie- en familieseries en over televisiepersonen en -gebeurtenissen in het algemeen. Hawkins onderscheidde twee dimensies met betrekking tot televisierealiteit: 'magic window reality' (of het geziene gespeeld is of niet) en 'social expectations reality' (of het geziene overeenstemt met verwachtingen over de werkelijke wereld).

Om het realiteitskarakter van televisieprogramma's te kunnen beoordelen is kennis nodig van de 'echte wereld' en van algemene verhaalstructuren, maar ook van specifieke televisiekenmerken. De door Hawkins genoemde dimensies hebben te maken met de echtheid van de inhoud van programma's. Onderzoek naar de realiteit van de televisie moet zich ook bezighouden met de specifieke kenmerken van het medium. Kun je met televisiefiguren communiceren? Zitten de dingen die je ziet in het toestel?

In het algemeen blijkt dat oudere kinderen de televisie-inhoud als minder echt zien. Bij Hawkins' 'social expectation'-dimensie waren het echter juist de kleuters die ontkenen dat mensen en gebeurtenissen op televisie lijken op die in het echt. Hawkins geeft zelf hiervoor geen verklaring, maar Van der Voort (1982) vermoedt dat het resultaat op een artefact berust: de jongste kinderen zouden de vragen niet begrepen hebben. Het is daarom van belang in onderzoek naar realiteitsperceptie aandacht te besteden aan de communicatievaardigheid van kinderen.

De omstandigheden waaronder kinderen televisie kijken zijn eveneens van belang. Messaris en Kerr (1983) toonden aan dat kinderen die samen met hun ouders kijken eerder het fantasiekarakter van bepaalde programma's herkennen.

Ook het sociaal-economisch milieu is van invloed. Amerikaanse kinderen uit lage milieus zagen met gezag beladen figuren of situaties (politie, ouders of werk) als meer echt (Donohue en Donohue, 1977) en Mexicaanse kinderen uit lage milieus geloofden eerder dat televisiefiguren echt bestaan (Korzenny,

* Een aantal studenten psychologie aan de Rijksuniversiteit te Utrecht heeft meegewerkt aan de uitvoering van het onderzoek. P. Levelt (redacteur van het NOS-programma Sesamstraat) heeft ideeën en videomateriaal geleverd.

1976). Dit kan verklaard worden door de geringere ervaring van deze kinderen met wat ze op televisie zien: veel programma's spelen in hogere milieus. Een programma als Sesamstraat wil zich richten op kinderen uit alle milieus (Levelt, 1984), maar het is de vraag of dat lukt, of het programma toch niet te veel een middenklassesfeer uitademt. Daarom is het interessant na te gaan of het verband tussen sociaal milieu en realiteitsperceptie ook optreedt als het gaat om Sesamstraat.

In het bovenstaande ligt de nadruk op de inhoud van programma's, zoals bij de meeste onderzoeken naar realiteitsperceptie. Wij willen nagaan of er aan realiteitsperceptie ook kanten zitten die specifiek zijn voor televisie. Geloven kinderen dat televisiefiguren in het toestel zitten of dat zij hen kunnen horen en zien? Over de invloed van achtergrondkenmerken, zoals leeftijd en sociaal milieu, op deze andere vormen van realiteitsperceptie is weinig bekend. Eerder spraken we het vermoeden uit dat kinderen die meer begrip hebben van video of meer ervaring daarmee de televisie als minder werkelijk zullen zien (Nikken, 1984). Deze kinderen zouden eerder kunnen ontkennen dat wat je ziet in het toestel zit. Ook de onmogelijkheid van communicatie met televisiefiguren zou eerder duidelijk worden, omdat de figuren steeds hetzelfde doen bij herhalen.

Samenvattend: we willen nagaan 1. of realiteitsperceptie samenhangt met sociaal milieu, ook als het gaat om Sesamstraat, 2. of realiteitsperceptie, behalve op de inhoud, ook betrekking kan hebben op televisie-specifieke kenmerken en 3. hoe achtergrondkenmerken (waaronder videobegrip) samenhangen met verschillende vormen van realiteitsperceptie.

Daartoe hebben we kinderen Sesamstraat laten zien en vragen gesteld over verschillende aspecten van de realiteit ervan. Tevens zijn achtergrondkenmerken van de kinderen vastgesteld: leeftijd, sociaal milieu, het begrip van video, de manier waarop zij thuis naar Sesamstraat kijken en hun vaardigheid bij het beantwoorden van vragen.

2 Methode

Scholen en kinderen

We hebben het onderzoek uitgevoerd in de

tweede week van februari 1985 op één kleuterschool en twee basisscholen in Utrecht. In totaal deden er 67 kinderen mee, 54 kleuters en 13 tweedeklassers. Eén kleuter gaf op het merendeel van de vragen onduidelijke antwoorden, zodat uiteindelijk de gegevens van 66 kinderen zijn geanalyseerd, 31 jongens en 35 meisjes. De leeftijd van de kinderen varieerde van vier jaar en twee maanden tot negen jaar en acht maanden; het gemiddelde was vijf jaar en zeven maanden.

Werkwijze

Ter introductie keek de hele klas 's ochtends naar een aflevering van Sesamstraat. Zo konden de kinderen wennen aan het testlokaal en de interviewers (acht studenten psychologie, die op een kleuterschool twee of drie proefinterviews hadden gedaan). Vervolgens keken – afhankelijk van het aantal aanwezige interviewers – vier tot zeven kinderen naar Sesamstraatfragmenten. Na afloop werden ze individueel geïnterviewd. Ze kregen vragen over realiteitsperceptie naar aanleiding van Sesamstraat. Verder beantwoordden ze vijf vragen over videobegrip en één over de omstandigheden waaronder ze thuis televisie kijken. Na elk interview beoordeelde de proefleider hoe soepel het gesprek verliep. De leerkrachten gaven aan het eind van de dag informatie over de leeftijd en het sociaal milieu van de kinderen.

Fragmenten

De kinderen kregen twee fragmenten te zien met Nederlandse Sesamstraatfiguren. Voor de duidelijkheid zullen we de figuren kort beschrijven. Tommie is een beertje of een hondje en Ieniemienie is een muis; beide zijn handpoppen en voor kinderen geliefde imitatiemodellen (Martens en Peeters, 1986). Pino is een grote blauwe fantasievogel. Esther is een wat ouder meisje; zij speelt vaak met de poppenfiguren Tommie, Pino en Ieniemienie.

In het eerste fragment, 'IJs verdelen', krijgen Tommie, Pino en Ieniemienie één ijsje van Esther. Ze maken dan ruzie wie van hen het ijsje mag hebben. Na enige tijd is het ijs gesmolten, zodat ze alledrie van het ijs kunnen likken. De poppen zitten dan onder het ijs.

In het tweede fragment, 'Vlinder', is Tommie een vlinder aan het tekenen, terwijl Pino er bij staat te kijken. Dit fragment bevat een

fantasie-element: in een ingelaste animatie-scène 'vliegt' de vlinder opeens van het papier weg: Tommie blijft verbaasd achter met een blanco papier voor zich.

Realiteitsperceptievragen

Na de fragmenten zijn twintig vragen gesteld over realiteitsperceptie (zie Tabel 1). De vragen 1 tot en met 10 gaan over de inhoud, 11 tot en met 14 over het kunnen communiceren met televisiefiguren, en 15 tot en met 20 over het in het toestel zitten van de figuren.

Sommige van bovengenoemde vragen gaan over wat er in de fragmenten gebeurde (7, 8, 17, 20), andere over de figuren die in de fragmenten voorkwamen (2, 5, 6, 9, 10, 11, 15, 16, 18, 19) en weer andere over Sesamstraat in het algemeen (1, 3, 4, 12, 13, 14). In het laatste geval ging het om Sesamstraatfiguren die niet in de fragmenten voorkwamen: Lex, een 'opa-type', Sien, een

vrouw met een eigen winkel, en Frank, een man die vaak met de poppenfiguren speelt en hun voorleest.

Nagenoeg alle vragen zijn op een driepuntsschaal gescoord. De meeste waren ja/nee-vragen, waarbij 'weet niet' een middencategorie was. Bij sommige vragen hield een bevestiging in dat de kinderen televisie echt vonden, bij andere juist niet. Drie vragen konden niet met 'ja' of 'nee' beantwoord worden (1, 5 en 9); bij 5 werden drie en bij 1 en 9 vier realiteitsniveaus onderscheiden.

Operationalisering achtergrondkenmerken

LEEFTIJD. Uit de door de leerkrachten opgegeven geboortedata van kinderen zijn de leeftijden in maanden berekend.

SAMENKIJKEN. Informatie over de kijksituatie thuis is verkregen door de kinderen te vragen hoe zij de laatste keer thuis naar Sesamstraat hebben gekeken: alleen,

Tabel 1 Resultaten per vraag. Tussen haakjes staan de originele vraagnummers. Bij de ja/nee-vragen is in de laatste kolom het percentage bevestigende antwoorden gegeven, gecorrigeerd voor het aantal 'weet niet'-antwoorden. Een bevestigend antwoord betekent dat televisie als echt wordt gezien, behalve bij de vragen met een *

1 (2)	Waar woont Lex als de tv uit is?	—
2 (3)	Kan Pino uit zichzelf praten?	56
3 (6)	Een kind van een andere school zei tegen mij dat Sesamstraat een toneelstukje is. Denk jij dat dat zo is?	49*
4 (7)	Kan Sien uit zichzelf praten?	95
5 (9)	Als je een brief naar Esther schrijft, waar stuur je die dan naar toe?	—
6 (10)	Een kind zei tegen mij dat Tommie in de kast wordt gelegd tot de volgende Sesamstraat. Denk jij dat dat zo is?	28*
7 (14)	Je zag net Tommie met vuile handen van het ijs eten. Kan hij die uit zichzelf schoonmaken?	65
8 (16)	Als jij een vlinder tekent, kan die dan wegvliegen? Kan Tommie een vlinder tekenen die kan wegvliegen?	76
9 (17)	Waar is Ieniemienie als de tv uit is?	—
10 (20)	Een kind van een andere school vertelde mij dat Tommie een poppenkastpop met een hand erin is. Is dat waar?	42*
11 (4)	Als je op de tv klopt, horen Pino en Tommie je dan?	37
12 (8)	Een kind van een andere school zei tegen mij dat hij had geroken dat Frank in Sesamstraat een scheet liet. Denk jij dat dat waar is?	27
13 (18)	Als Sien op tv is en we praten tegen haar, verstaat ze ons dan?	44
14 (19)	Als je een tekening voor de tv houdt, ziet Sien die tekening dan?	50
15 (1)	Vanochtend was Esther op de tv en toen liet ik de tv vallen. Denk je dat Esther dat heeft gevoeld?	32
16 (5)	Als Ieniemienie op tv is, kun je haar dan uit de tv halen?	44
17 (11)	Je hebt net gezien dat Tommie, Ieniemienie en Pino het ijs moesten verdelen. Denk je dat je het ijs uit de tv kunt halen?	46
18 (12)	Zit Pino nou in de tv?	65
19 (13)	Zit Esther nou in de tv?	65
20 (15)	Je hebt net gezien dat Tommie een vlinder tekende en dat die wegvloog. Denk je dat die vlinder echt uit de tv kan vliegen?	35

met leeftijdgenootjes, met ouders of met ouders en leeftijdgenootjes samen.

MILIEU. Het sociaal-economisch milieu is via de leerkrachten vastgesteld. Op grond van het opleidings- en inkomensniveau en de werksituatie van de ouders is bepaald of de kinderen in een hoog, midden of laag milieu opgroeien.

VIDEOBEGRIP. De ervaring met video is vastgesteld door te vragen of de kinderen wel eens video kijken en of ze weten wat je met video kunt doen. Over het laatste zijn vier vragen gesteld (over video in het algemeen, over opnemen, over afspelen en over herhalen). Uiteindelijk zijn alleen deze vier vragen gebruikt (betrouwbaarheidscoëfficiënt $\alpha = 0,78$). De vraag of de kinderen wel eens video kijken is niet in het schaalje opgenomen, omdat dit ten detrimente werkt van de betrouwbaarheid ($\alpha = 0,72$).

GESPREKSVERLOOP. Na afloop van elk interview gaf de proefleider een oordeel over het verloop van het gesprek op een vijf-puntsschaal. De schaal liep van gemakkelijk (5) tot moeilijk (1).

3 Realiteitsdimensies

In Tabel 1 staan de resultaten van de ja/nee-vragen. Ze zijn gecorrigeerd voor het percentage 'weet-niet'-antwoorden; dit varieerde van 0 tot 11%, behalve voor vraag 15 (18%), met een gemiddelde van 7%.

Om te controleren of de vragen die we de kinderen gesteld hebben betrekking hebben op verschillende aspecten van realiteit voerden we een factor-analyse uit met drie factoren. In Tabel 2 zijn de factorladingen weergegeven.

Alle vragen over de inhoud laden op de eerste factor, terwijl alle vragen over het kunnen communiceren met televisiefiguren op de tweede factor laden. Alleen vraag 4 ('Kan Sien uit zichzelf praten?') laadt noch op de eerste factor ($\lambda = -0,06$) noch op één van de andere factoren. Dit hangt samen met de geringe spreiding op de antwoorden: drie kinderen ontkenden dat Sien echt kan spreken en drie kinderen wisten het niet.

Van de zes vragen over het in het toestel zitten laden er vier op de derde factor. Sommige vragen uit deze categorie laden ook op andere factoren. Drie ervan laden op de

Tabel 2 Factor-analyse met betrekking tot de realiteits-perceptie-vragen: factorladingen van 0,40 en hoger na varimax-rotatie. Per factor is de eigenwaarde en het percentage verklaarde variantie gegeven

VRAAG	factor I	factor II	factor III
1	0,45		0,55
2	0,71		
3	0,53		
4	—		
5	0,49		
6	0,82		
7	0,51		
8	0,67		
9	0,59		
10	0,67		
11		0,61	
12		0,55	
13		0,40	
14		0,43	
15			0,63
16		0,41	0,46
17		0,80	—
18	0,72		0,42
19	0,74		0,45
20	0,43	0,67	—
eigenwaarde	7,44	2,09	1,38
verkl. var.	37,2%	10,4%	6,9%

eerste factor. Kinderen refereerden bij het beantwoorden mogelijk aan de echtheid van de inhoud; de getekende vlinder uit vraag 20 bijvoorbeeld, kan niet echt wegvliegen, laat staan uit het toestel. De drie vragen over het uit de televisie kunnen laden op de tweede factor; zij hebben te maken met communicatie.

We hebben besloten drie schalen te maken en hierin alle vragen op te nemen met een factorlading hoger dan 0,40, ook als zij op meer factoren laden. De betrouwbaarheidscoëfficiënt α van de drie schalen bedraagt respectievelijk 0,89, 0,81 en 0,80.

4 Achtergrondkenmerken

Alle achtergrondkenmerken hangen samen met één of meer realiteitsdimensies: jonge kinderen, kinderen uit een laag sociaal-economisch milieu, kinderen met minder begrip van video, kinderen die thuis met anderen naar Sesamstraat kijken, en kinderen bij

Tabel 3 *Verband tussen achtergrondvariabelen en realiteitsperceptie (drie factoren). Enkel- en meervoudige regressie-analyse. Eén, twee en drie asterisks duiden op verbanden die significant zijn op respectievelijk 0,05-, 0,01- en 0,001-niveau*

Factor	GEMAAKTHEID		COMMUNICATIE		ZIT IN DE TV	
	r	bèta	r	bèta	r	bèta
leeftijd	-0,74***	-0,73***	-0,59***	-0,44***	-0,61***	-0,58***
samenkijken	0,27*	-0,03	0,28**	0,04	0,18	-0,04
milieu	-0,17	-0,10	-0,30*	-0,25*	-0,15	-0,13
videobegrip	-0,35**	-0,09	-0,25*	-0,02	-0,36**	-0,18
gespreksverl.	-0,44***	0,04	-0,50***	-0,18	-0,39**	0,06
df		5,46		5,52		5,52
mult. R		0,75***		0,66***		0,64***

wie de gesprekken moeilijker verliepen zien televisie als meer echt. In Tabel 3 staan de correlatiecoëfficiënten.

Tabel 3 geeft eveneens de resultaten van een niet-hiërarchische meervoudige regressie-analyse. Leeftijd hangt met alle drie de factoren samen: jonge kinderen geloven eerder dat Sesamstraat echt bestaat, dat televisiefiguren ons kunnen zien en horen en dat wat je ziet in het toestel zit. Verder heeft het sociaal-economisch milieu invloed: kinderen uit lage milieus geloven eerder dat televisiefiguren ons kunnen zien en horen. De invloed van de andere variabelen verdwijnt in deze analyse.

Om meer inzicht te krijgen in de ontwikkeling van de realiteitsperceptie is de meervoudige regressie-analyse ook uitgevoerd op de gegevens van alleen de kleuters. De resultaten staan in Tabel 4. Leeftijd is nog steeds van invloed op alle dimensies.

5 Bespreking van de resultaten

Uit de resultaten blijkt dat er naast de twee door Hawkins (1977) genoemde dimensies andere dimensies te onderscheiden zijn aan de televisierealiteit. De factor 'gemaaktheid van het televisieprogramma Sesamstraat' komt in grote lijnen overeen met Hawkins' 'magic window'-dimensie, maar de twee andere factoren 'televisiefiguren kunnen ons zien en horen' en 'wat op de televisie te zien is zit in het toestel' zijn nieuw. Dit is van belang omdat het iets zegt over realiteitsperceptie op zich, maar het is ook van belang voor onderzoek naar effecten van televisie waarin de realiteitsperspectie als tussenliggende variabele wordt gehanteerd. Als bijvoorbeeld blijkt dat effecten van televisieprogramma's op agressief gedrag afhangen van de waargenomen realiteit (Van der Voort, 1982), zal het vooral gaan om 'gemaaktheid' van de programma's, maar wanneer het gaat om

Tabel 4 *Verband tussen achtergrondvariabelen en realiteitsperceptie (drie factoren) voor KLEUTERS. Enkel- en meervoudige regressie-analyse. Eén, twee en drie asterisks duiden op verbanden die significant zijn op respectievelijk 0,05-, 0,01- en 0,001-niveau*

Factor	GEMAAKTHEID		COMMUNICATIE		ZIT IN DE TV	
	r	bèta	r	bèta	r	bèta
leeftijd	-0,42**	-0,43**	-0,39**	-0,29**	-0,33*	-0,34*
samenkijken	—	—	0,19	0,05	0,05	-0,03
milieu	-0,14	-0,16	-0,32*	-0,30*	-0,09	-0,11
videobegrip	-0,09	-0,03	-0,09	-0,06	-0,15	-0,14
gespreksverl.	-0,19	0,04	-0,35*	-0,12	-0,16	0,09
df		5,35		5,40		5,40
mult. R		0,45		0,51*		0,36

angst veroorzaakt door 'enge' programma's, dan zou de communicatiefactor wel eens belangrijker kunnen zijn.

Ouder kinderen zien televisie als minder echt. Dit geldt voor alle dimensies. Het sociaal-economisch milieu is slechts van invloed op één factor: kinderen uit lage sociale milieus geloven eerder dat ze met televisiefiguren kunnen communiceren. Uit de genoemde onderzoeken van Korzenny (1976) en Donohue en Donohue (1977) blijkt dat kinderen uit lage milieus ook eerder geloven in de echtheid van de inhoud van programma's. Dat dit nu niet het geval is kan komen doordat Sesamstraat qua inhoud herkenbaar is voor kinderen uit alle milieus, maar ook doordat het programma in aankleding weinig realistisch is (gebruik van kleuren, korte stukjes, tussendoor liedjes en versjes), zodat inhoudelijke aanwijzingen voor het fantasie-karakter van het programma minder nodig zijn.

Kinderen die met meer personen kijken geloven eerder dat Sesamstraat echt bestaat, dat televisiefiguren ons kunnen zien en horen en dat dingen uit het toestel kunnen. Dit onverwachte resultaat heeft te maken met het feit dat jonge kinderen minder vaak alleen televisie kijken. In de meervoudige regressie-analyse verdwijnt het verband tussen samen- kijken en realiteitsperceptie.

Kinderen die meer begrip hebben van video en kinderen waarbij het gesprek vlot verloopt geloven minder in de echtheid van televisie. Ook deze verbanden zijn in de meervoudige regressie-analyse niet meer aanwezig.

In het onderzoek van Hawkins (1977) waren kleuters er minder van overtuigd dat mensen en gebeurtenissen en families op televisie overeenstemmen met wat ze zien in het echt. Hij geeft zelf geen verklaring voor dit verband, maar Van der Voort (1982) veronderstelt dat zij de vragen niet goed begrepen hebben. De gegevens uit dit onderzoek leiden tot een alternatieve verklaring: wanneer jonge kinderen er meer van overtuigd zijn dat wat ze zien in het toestel zit, zullen ze minder snel geloven dat dat ook in het echt voor kan komen; mensen en families op televisie lijken dan niet op mensen en gezinnen in het echt. Met andere woorden: kinderen vervuilen

wanneer ze ouder worden het idee dat televisiezaken in het toestel zitten voor het idee dat dergelijke zaken in het echt net zo voor kunnen komen. Op nog oudere leeftijd geloven kinderen minder snel dat wat ze zien in de buurt ook voor kan komen (Van der Voort, 1982). Ten slotte zien ze televisie als een medium dat op 'symbolische' wijze de werkelijkheid representeert. In deze fase kunnen kinderen zich makkelijk verplaatsen in de gedachten van anderen en hebben ze er geen moeite mee televisieprogramma's te zien als creaties van anderen.

Literatuur

- Donohue, W.A. & T.R. Donohue, Black, white, white-gifted, and emotionally disturbed children's perceptions of reality in television programming. *Human Relations*, 1977, 30 (7), 609-621.
- Hawkins, R.P., The dimensional structure of children's perceptions of television reality. *Communication Research*, 1977, 4 (3), 299-320.
- Korzenny, F., *The perceived reality of television and aggressive predispositions among children in Mexico*. ERIC ED 122.336, 1976.
- Levelt, P.B.M., *Voor beeld: Over wat kinderen van tv leren kunnen*. 's-Gravenhage: Stichting voor Onderzoek van het Onderwijs/Staatsuitgeverij, 1981.
- Levelt, P.B.M., *Het Sesamstraat milieu*. Lezing, gehouden op het symposium 'Kinderen laten lezen', Subfaculteit letteren, Katholieke Hogeschool Tilburg, 15 november 1984. Hilversum: NOS, Dienst Televisie Programma.
- Martens, J.H. & A.L. Peeters, *Identificatie van kleuters met Sesamstraatfiguren*. Vakgroep Sociale en Organisatie-psychologie, Rijksuniversiteit Utrecht, 1986.
- Messaris, P. & D. Kerr, Mothers comments about tv; relation to family communication patterns. *Communication Research*, 1983, 10 (2), 175-194.
- Nikken, P., *Televisie-realiteit: Beleving en de invloed op de fantasie van kinderen*. Doctoraalscriptie, Vakgroep Sociale en Organisationspsychologie. Rijksuniversiteit te Utrecht, 1984.
- Voort, T.H.A. van der, *Kinderen en tv-geweld: Waarneming en beleving*. Lisse: Swets & Zeitlinger, 1982.

Curricula vitae

P. Nikken is student psychologie aan de Rijksuniversiteit te Utrecht.

A. Peeters was ten tijde van het onderzoek universitair docent aan de vakgroep Sociale en Organisatie-psychologie van de Rijksuniversiteit te Utrecht en is nu stafmedewerker bij de Afdeling Kijk- en Luisteronderzoek van de NOS.

Adres: Nederlandse Omroep Stichting, Postbus 10, 1200 JB Hilversum

Manuscript aanvaard 4-3-'86

Summary

Nikken, P. & A.L. Peeters. 'Children and television-reality.' *Pedagogische Studiën*, 63, 347-353.

Kindergartners and children from the second grade viewed Sesame Street fragments and answered questions about television reality. A factor-analysis resulted in three dimensions: 1. Sesame Street really exists, 2. television people can see and hear us, and 3. what you see is actually inside the television. Older children saw television as less real (all dimensions). Children with a lower social-economic status tend to believe more that television people can see and hear them. Children with less understanding of video and children that watch Sesame Street at home together with other children or parents see television as more real, but these results may be attributed to the differences in age between the children.